

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot definitieve opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap van de kapel van Broekhoven in Beringen

Provincie: Limburg

Gemeente: Beringen, 1ste afdeling, sectie B

Objectnummer: 4.03/71004/102.1

-

Dossiernummer: 4.001/71004/105.1

Omschrijving:

Kapel van Broekhoven, Broekhovenstraat zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 30/09/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-09-30 13:46:19 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Advies uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige opheffing

1.1. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 26 januari 2024.

De VCOE bracht op 22 februari 2024 een **ongunstig advies** uit over de opheffing van de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier.

De VCOE formuleert eerst enkele algemene bedenkingen bij het project 'snelle screening (2021-2022)' en de daaruit voortvloeiende opheffingsvoorstellen en geeft daarna een specifiek advies met betrekking tot dit dossier.

ALGEMENE OPMERKINGEN OP HET PROJECT 'SNELLE SCREENING'

Zoals gesteld vindt de commissie het een goede zaak dat werk wordt gemaakt van het evalueren en actualiseren van het beschermde bestand. Het verlies van erfgoedwaarden of het 'algemeen belang' kunnen echter niet zonder meer aangegrepen worden om beschermingen stop te zetten. De procedure vereist steeds een kritische afweging op basis van een eenduidig beoordelingskader, daarbij rekening houdend met de oorzaken van de problematische toestand van de bescherming. Zo benadrukt de parlementaire voorbereiding van het Onroerenderfgoeddecreet: 'In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud door de (huidige of vorige) zakelijkrechthouder of beheerder aanleiding geven tot een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van de bescherming'. Bij inbreuken op het actief- en passiefbehoudsbeginsel kan een eventuele opheffing van bescherming dus enkel volgen als aangetoond is dat handhaving afgerond, uitgesloten of gehypothekeerd is. Wanneer handhaving in het verleden in gebreke bleef wordt de veroorzaker beloond voor wanbeheer.

Behandeling van het advies:

In het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit wordt in de beheershistoriek steeds weergegeven of er sinds de bescherming een handhavingstraject gelopen werd op basis van het beheersarchief van het agentschap Onroerend Erfgoed en informatie van de afdeling Handhaving van het departement Omgeving. In de archieven kan soms niet teruggevonden worden waarom men na een inbreuk of een misdrijf destijds niet is overgegaan tot handhaving. Bij de snelle screening werd steeds nagegaan of de opstart van een handhavingstraject nog opportuun is of niet. Indien een handhavingstraject nog lopende is of opgestart kan worden, wordt er geen procedure tot opheffing van de bescherming opgestart.

Indien nog erfgoedwaarden overblijven moet het eventuele opheffingsvoorstel gebaseerd zijn op grondig en consistent vergelijkend onderzoek, zodat de noodzaak tot opheffing en het belang van het betreffende erfgoedobject in het globale Vlaamse beschermingsbestand steeds goed kan worden ingeschat. Daarbij is belangrijk om niet enkel de erfgoedwaarden toegekend op moment van bescherming te (her)evalueren, maar ook mogelijk bijkomende erfgoedwaarden die vanuit het hedendaagse perspectief van toepassing zijn.

Behandeling van het advies:

De snelle screening van het beschermde bestand had als doel die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau voldoen. Het onderzoek omvatte geen uitgebreide studie per thema of typologie. Waar er nog resterende erfgoedwaarden zijn, wordt door de evaluatie aan de hand van de criteria in het inhoudelijk dossier (3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming) en in het ministerieel besluit steeds aangetoond dat de opheffing van de bescherming evident is en er door de opheffing geen hiaat in het

beschermde bestand ontstaat. Aangezien het een actuele evaluatie op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden is, hanteert het agentschap steeds de huidige selectiecriteria zoals omschreven in het Onroerenderfgoedbesluit en de huidige erfgoedwaarden zoals omschreven in het Onroerenderfgoeddecreet.

Zonder kritische en eenduidige afweging ontstaan volgens de commissie gevaarlijke precedentes die eigenaars of gebruikers aanmoedigen om beschermingsplichten niet na te leven. Het kan bovendien aanleiding geven tot het in vraag stellen van beschermingen die wel nog toereikend zijn, met de uitholling van het eerdere beschermingsbeleid en het beschermingsinstrument tot gevolg. Vooral de ruime invulling van de rechtsgrond 'algemeen belang' - nochtans voornamelijk bedoeld ter afweging van strijdige ruimtelijke belangen - is in dat verband zorgwekkend. De parlementaire voorbereiding verduidelijkt dat deze mogelijkheid in geen geval een vrijgeleide mag zijn om het belang van een bescherming te ondermijnen.

Behandeling van het advies:

Elk voorstel tot opheffing van de bescherming binnen het project van de evaluatie van het beschermde bestand werd grondig onderzocht, afgewogen en geëvalueerd. De uitgewerkte inhoudelijke dossiers met een overzicht van de individuele en specifieke beschermings- en beheershistoriek zijn hiervan het resultaat.

Bij de opheffingen waar 'algemeen belang' als rechtsgrond voor de opheffing van de bescherming wordt gebruikt, wordt de opheffing bijkomend grondig gemotiveerd door het beschermde goed af te wegen aan de huidige selectiecriteria en erfgoedwaarden. Hierbij wordt aangetoond dat het beschermde goed in haar huidig voorkomen onvoldoende erfgoedwaarde heeft voor een bescherming op Vlaams niveau en de opheffing geen hiaat binnen het beschermde bestand veroorzaakt.

De commissie stelt verder vast dat in het betreffende project de rechtsgrond 'algemeen belang' ook wordt ingeroepen wanneer onoordeelkundige werken, al dan niet vergund, werden uitgevoerd, zelfs wanneer niet alle erfgoedwaarden verdwenen zijn, en dat er niet altijd een passend onderscheid wordt gemaakt tussen de evaluatie van een beschermd monument en van een beschermd stads- of dorpsgezicht of cultuurhistorisch landschap.

Behandeling van het advies:

De rechtsgrond 'de erfgoedwaarden zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan' (Art. 6.2.1., 1°) veronderstelt een volledig en onherroepelijk verlies en wordt enkel gebruikt wanneer de erfgoedwaarden volledig verdwenen zijn. De rechtsgrond 'algemeen belang' (Art. 6.2.1, 3°) wordt gebruikt wanneer het onroerende goed nog erfgoedwaarden heeft, maar waarbij deze na toetsing aan de selectiecriteria onvoldoende blijken om een bescherming op Vlaams niveau te verantwoorden. Het klopt dus dat in sommige gevallen het onroerend goed nog erfgoedwaarden heeft, al dan niet na onoordeelkundige (vergunde) werken. Door deze resterende erfgoedwaarden te erkennen en te omschrijven aan de hand van de selectiecriteria kunnen deze erfgoedwaarden nog gevrijwaard worden door bijvoorbeeld het onroerende goed vast te stellen in de inventaris.

Bij de evaluatie van het beschermde bestand vertrok het agentschap Onroerend Erfgoed vanuit het beschermingsstatuut waarin het goed beschermd werd en de afbakening. Bij een onroerend goed beschermd als stads- of dorpsgezicht werd bijvoorbeeld niet gekeken naar het interieur, maar naar de verschillende beschermde onderdelen van de site en hun relatie tot elkaar. Bij een beschermd cultuurhistorisch landschap werden de landschappelijke erfgoedkenmerken en -elementen afgewogen enz. In sommige gevallen werd vastgesteld dat het goed beter beschermd wordt onder een ander statuut of met een andere afbakening waardoor de erfgoedwaarden beter gevrijwaard kunnen worden. In die gevallen gaat de opheffing van de bescherming gepaard met een nieuwe bescherming.

De commissie uit bijgevolg haar bezorgdheid over de uitvoering van een 'snelle screening'. De nadruk ligt hier op het afsluiten van dossiers die in het verleden misliepen, zonder dat er een expliciet afwegingskader of breder (beleids)kader is voor de actualisering van beschermingen. De vrees bestaat dat – los van de al dan niet terechte opheffingen - dit een verkeerd signaal geeft naar eigenaars en gebruikers van beschermd erfgoed, te meer gezien thematisch-typologische evaluaties en aanvullende beschermingen uitblijven. De commissie dringt aan in communicatie omtrent opheffingen steeds duidelijk te maken dat verwaarlozing of wederrechtelijke ingrepen hiertoe geen aanleiding kunnen geven.

Behandeling van het advies:

De Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele, bevoegd voor onroerend erfgoed, kondigde aan dat we het huidige beschermde bestand zullen evalueren op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden. Om te voldoen aan de maatschappelijke vraag om op korte termijn door het volledige pakket beschermd erfgoed te gaan, werkte het agentschap vanaf juli 2021 tot december 2022 aan de 'snelle screening' van het beschermde bestand. Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Een doorgedreven thematisch of typologische afweging was in dit tijdsbestek niet mogelijk. Door de typologische opdeling van het te onderzoeken pakket, werd het wel mogelijk enige vergelijking door te voeren. In dit opzicht werd bij elk voorstel voor opheffing ook nagegaan of de opheffing geen hiaat in het beschermde bestand veroorzaakte.

Tijdens de evaluatie werd steeds bekeken of er nog een lopend handhavingstraject was en of in een bepaald dossier nog handhaving mogelijk was. Voor deze dossiers wordt dan ook geen opheffingsprocedure opgestart. Dit staat ook opgenomen in het eindrapport van de snelle screening (<https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/OAOE/267/OAOE267-001.pdf>).

Bovendien is in alle communicatie over dit project opgenomen dat wanneer er sprake is van verwaarlozing, het agentschap in eerste instantie inzet en aanstuurt op een handhavingstraject. Op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed wordt duidelijk gecommuniceerd: "Wanneer er sprake is van verwaarlozing, dan zullen we eerder aansturen op herstel of een schadevergoeding." (<https://www.onroerenderfgoed.be/procedure-tot-opheffing>). Op het titelblad van het aanvraagformulier tot opheffing van een bescherming staat "Opgelet! In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud aanleiding geven tot een opheffing van de bescherming."

Bijkomend verwijst de commissie naar haar vorige adviezen voor wat betreft de lessen die te trekken zijn uit opheffingsdossiers. De lopende evaluatie van het beschermde bestand zou ook aangegrepen moeten worden om beschermingen die bedreigd zijn prioritair te vrijwaren, en hierover publiek te communiceren.

Behandeling van het advies:

De evaluatie van het beschermde bestand heeft er ook voor gezorgd dat bepaalde sites opgemerkt werden waar recent werken werden uitgevoerd zonder toelating of vergunning of waar er sprake is van verwaarlozing van het beschermde goed. Deze dossiers worden vandaag opgevolgd. Het publiek communiceren van deze trajecten wordt echter niet beschouwd als een goed uitgangspunt voor een constructieve dialoog met de zakelijkrechthouders.

Daarnaast voerde het agentschap een analyse uit op onze databanken om na te gaan voor welke beschermde monumenten gedurende de afgelopen tien jaar geen toelatingen of premies werden aangevraagd. Dat kan immers een signaal zijn dat er mogelijk een verwaarlozingsproblematiek speelt. Dit kadert in het streven naar een proactieve

handhaving. Voor ongeveer 2.000 beschermde monumenten bleek geen toelatings- of premie-aanvraag beschikbaar. Deze lijst is de vertrekbasis om te bepalen voor welke monumenten verdere actie aangewezen is. Niet in alle gevallen zal er immers effectief een probleem zijn. Bovendien neemt het agentschap een studie proactieve handhaving op.

SPECIFIEKE OPMERKINGEN OP DE OPHEFFING VAN DE BESCHERMING ALS CULTUURHISTORISCH LANDSCHAP VAN DE KAPEL VAN BROEKHOVEN IN BERINGEN

De kapel van Broekhoven is bij koninklijk besluit van 10 augustus 1976 beschermd als cultuurhistorisch landschap omwille van het algemeen belang.

De betreedbare kapel gaat vermoedelijk in kern terug tot de 17de eeuw. Volgens het beheersplan van de kerk Sint-Pietersbanden in Beringen en het Memorandum Monumentenzorg Beringen is er al sprake van een kapel in archiefstukken uit de 15de eeuw. Uit het dossier blijkt dat de initieel bepleisterde gevel reeds voor het moment van bescherming voorzien werd van een bakstenen gevelparement. Het historische interieur van de kapel is niet gevat door de bescherming als cultuurhistorisch landschap.

De motivering van het opheffingsvoorstel omvat een herevaluatie van de erfgoedwaarden op basis van de huidige selectiecriteria. Daarbij wordt gewezen op het bestaan van 423 beschermde betreedbare kapellen, waarvan 85 dateren uit de 17de eeuw.

De commissie betreurt dat dit dossier onderworpen werd aan een 'snelle' screening, en geen deel uitmaakt van een doorgedreven thematisch-typologische evaluatie. Voor het bestaande beschermde en geïnventariseerde bestand aan kapellen in Vlaanderen is reeds thematisch onderzoek voorhanden en werden in het verleden specifieke criteria geformuleerd inzake selectie en afweging van de erfgoedwaarden. Daarnaast lopen er concrete initiatieven voor de herwaardering van dit klein en kwetsbaar erfgoed, zoals een recent project van PARCUM met doel het draagvlak hiervoor te versterken. Het gaat dus om een erfgoedtype dat zich bij uitstek leent tot vergelijkend onderzoek. Dergelijke herevaluatie zou niet alleen toelaten om kapellen op basis van erfgoedwaarden aan elkaar af te wegen, maar ook knelpunten en prioriteiten te identificeren inzake optimaal behoud en beheer.

Behandeling van het advies

Zoals wordt geduïd in deel 1 van de behandeling van dit VCOE-advies omvatte het onderzoek voor deze en andere opheffingen geen uitgebreide studie per thema of per typologie.

Het project 'Kapelletjes in Vlaanderen' van PARCUM heeft enerzijds als doelstelling het inventariseren van het roerend en immaterieel erfgoed van de kapelletjes in Vlaanderen, anderzijds het sensibiliseren en borgen van tradities rond kapellen. De website van het recente project van PARCUM over kapellen in Vlaanderen (<https://kapelletjes.be>) bevat een inventaris van kapellen zonder waarderend kader voor hun erfgoedevaluatie. Deze inventaris is dus geen efficiënt middel voor de evaluatie van de erfgoedwaarde van de kapel van Broekhoven in Beringen.

Het agentschap Onroerend Erfgoed stelde in 2016 een criterionota op voor betreedbare kapellen met waarderingscriteria in functie van bescherming.

Het evaluerend gedeelte van het inhoudelijk dossier bij het voorstel tot opheffing bevat een vergelijkend kader van beschermde kapellen uit dezelfde periode met een gelijkaardige architectuur en omvang als de kapel van Broekhoven. Op basis van een toetsing aan de vastgestelde criteria voor selectie en afweging van de erfgoedwaarden blijkt dat de erfgoedwaarden van de Kapel van Broekhoven in Beringen ontoereikend zijn voor een bescherming als monument op Vlaams niveau.

De commissie mist een waardebeoordeling op maat van de betreffende kapel. Het opheffingsdossier legt nu hoofdzakelijk nadruk op bouwkundig voorkomen en de voor de bescherming reeds gewijzigde architecturale afwerking. Wat betreft de 'culturele' waarde, wordt enkel verwezen naar de op heden behouden functie als kapel.

Behandeling van het advies

Volgens de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden zoals beschreven in hoofdstuk 3.1. zijn de historische, architecturale en culturele waarde relevant voor de als monument beschermde kapel van Broekhoven. Voor de evaluatie van de culturele waarde van de kapel verwijst het inhoudelijk dossier naar de heiligenverering (Sint-Rochus, Sint-Genoveva en de piëta) en de periodieke openstelling van de kapel voor het publiek (eenmaal per jaar). De evaluatie beperkt zich dus niet tot een loutere verwijzing naar de behouden functie als kapel. De oorspronkelijke heiligenbeelden zijn in 1976 verplaatst naar de Sint-Pietersbandenkerk in Beringen. Daarnaast is de kapel maar één keer per jaar open voor publiek. Van een actieve heiligenverering is vandaag geen sprake meer. De culturele waarde is bijgevolg nog weinig herkenbaar. Deze erfgoedwaarden zijn vandaag echter onvoldoende om een bescherming op Vlaams niveau te motiveren.

Verder verwijst het dossier naar twee andere kapellen zonder de vergelijking concreet te onderbouwen. Het is aldus onduidelijk hoe de kapel van Broekhoven zich verhoudt tot vergelijkbare beschermde kapellen in het licht van alle relevante erfgoedwaarden.

Behandeling van het advies

Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Een doorgedreven of typologische afweging was in dit tijdsbestek niet mogelijk. Door de typologische opdeling van het te onderzoeken pakket, werd het wel mogelijk enige vergelijking door te voeren. In dit opzicht werd bij elk voorstel voor opheffing ook nagegaan of de opheffing geen hiaat in het beschermde bestand veroorzaakte. Het evaluerend gedeelte van het inhoudelijk dossier bij het voorstel tot opheffing bevat een kwantitatieve analyse van vergelijkbaar beschermd erfgoed in Vlaanderen alsook enkele specifieke verwijzingen naar concrete, vergelijkbare beschermde kapellen. De vergelijking volstaat om aan te tonen dat de kapel van Broekhoven niet zeldzaam is binnen de typologie van betreedbare 17de-eeuwse kapellen. De vergelijking toont aan dat de bescherming van de kapel overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau voldoet. Het beschermde bestand telt beter bewaarde voorbeelden.

Voorliggend opheffingsdossier gaat ook voorbij aan de ruimere historische context van de kapel van Broekhoven. Zo ontbreekt verder onderzoek naar de onduidelijke historische oorsprong van deze kapel en wordt bij de evaluatie geen rekening gehouden met de contextwaarde ten overstaan van de vermelde Sint-Janskapel in Heusden-Zolder en Sint-Jacobskapel in Eversel. Samen zouden deze drie kapellen namelijk getuigen van een specifieke processiecultuur rond de verering van drie heiligen ('begankenis der dry gezusters').

Behandeling van het advies

Lokale publicaties beschrijven een verering van drie heiligen waarbij er een tocht of processie gemaakt werd tussen de kapel van Broekhoven, de Sint-Janskapel in Heusden-Zolder en de Sint-Jacobskapel in Eversel. Deze drie kapellen staan aangeduid op de Ferrariskaart. Het inhoudelijk dossier duidt op deze mogelijke historiek in hoofdstuk 2.2. De Sint-Janskapel in Heusden-Zolder is vandaag een kapel uit de eerste helft van de 19de eeuw (ID22490). In Eversel bevindt zich vandaag de parochiekerk Sint-Jacob uit de tweede kwart van de 19de eeuw (ID22498). Concrete bronnen over deze tocht of processie zijn momenteel niet gekend. Zelfs indien bijkomend onderzoek

hier nieuwe inzichten in geeft, zijn de resterende erfgoedwaarden onvoldoende door het verlies aan herkenbaarheid, het verstoorde ensemble en de gewijzigde context voor een bescherming op Vlaams niveau. Bijkomend historisch onderzoek naar de oorsprong en de drieheiligenverering is dan ook niet vereist voor de evaluatie van voorliggende opheffing en heeft weinig tot geen invloed op een toetsing aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming.

Bovendien blijkt het historische interieur van de kapel van Broekhoven nog bewaard te zijn, met uitzondering van de verplaatste originele heiligenbeelden. In dat verband erkent de commissie de beperkingen van het beschermingsstatuut als cultuurhistorische landschap. Een mogelijke aanpassing van de bescherming met oog op een optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden van de kapel lijkt evenwel niet onderzocht te zijn. Om al deze redenen acht de commissie de noodzaak van een opheffing niet aangetoond.

Behandeling van het advies

Elk voorstel tot opheffing van de bescherming binnen het project van de evaluatie van het beschermde bestand werd grondig onderzocht, afgewogen en geëvalueerd. De uitgewerkt inhoudelijke dossiers met een dossiereigen overzicht van de beschermings- en beheershistoriek zijn hiervan het resultaat. In sommige gevallen werd vastgesteld dat het goed beter beschermd wordt onder een ander statuut of met een andere afbakening waardoor de erfgoedwaarden beter gevrijwaard kunnen worden. In die gevallen gaat de opheffing van de bescherming gepaard met een nieuwe bescherming. Naast een evaluatie van de beschermings- en beheershistoriek werd binnen het project 'snelle screening' de erfgoedkenmerken en -elementen van het beschermde goed afgewogen aan de huidige selectiecriteria en erfgoedwaarden. Zoals gemotiveerd in punt 3.1. van het inhoudelijk opheffingsdossier heeft de kapel onvoldoende erfgoedwaarde voor een bescherming als monument op Vlaams niveau. Een aanpassing van de bescherming middels een herbescherming is bijgevolg niet aan de orde.

*Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een **ongunstig advies** voor de voorlopige opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap van de kapel van Broekhoven in Beringen.*

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier noch op het ministerieel besluit.

1.2. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige opheffing

Het uitgebrachte advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier noch op het ministerieel besluit.

2. Opmerkingen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige en voorafgaand aan de definitieve opheffing

2.1. Openbaar onderzoek en hoorrecht

De Stad Beringen organiseerde een openbaar onderzoek van 5 juni 2024 tot en met 4 juli 2024. Tijdens het onderzoek organiseerde de gemeente geen hoorzitting. Het proces-verbaal en de bezwaren maken integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Tijdens het openbaar onderzoek werden vijf bezwaren ingediend. Deze worden hieronder behandeld.

Geen enkele zakelijkrechthouder beriep zich op het hoorrecht en vroeg gehoord te worden door het agentschap.

2.1.1. Bezwaar 1 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek

De deputatie van de provincie Limburg geeft een ongunstig advies over deze opheffing op basis van de volgende argumenten:

De rechthoekige kapel onder zadeldak, ook bekend als de Smeedskapel, werd ad hoc beschermd in 1976, op het moment dat de kapel met sloop bedreigd was door de aanleg van een verbindingsweg tussen de Hasseltsesteenweg en de Broekhovenstraat.

Uiteindelijk werd er geen bescherming als monument aan de kapel gegeven, maar als cultuurhistorisch landschap. Het is onduidelijk waarom dit gebeurde.

Behandeling van het advies

Elk voorstel tot opheffing van de bescherming binnen het project van de evaluatie van het beschermde bestand werd grondig onderzocht, afgewogen en geëvalueerd. De uitgewerkte inhoudelijke dossiers met een overzicht van de individuele en specifieke beschermings- en beheershistoriek (zie inhoudelijk dossier, hoofdstuk 2.3) zijn hiervan het resultaat. Hierin staat opgenomen dat het oorspronkelijke beschermingsvoorstel van 1975 de bescherming van de kapel als monument en van de omgeving als cultuurhistorisch landschap betrof. In maart 1975 adviseerde de toenmalige Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) om de kapel enkel te beschermen als landschap. Waarom het voorstel voor bescherming als monument niet gevolgd werd, is uit het beschermingsarchief niet duidelijk.

Sinds de aanvraag tot bescherming werden enkel het kappen van twee acacia's en een voorontwerp van een appartementsgebouw in de omgeving van de kapel gunstig geadviseerd. Het onroerend goed bevindt zich in een goede bouwfysische toestand. Volgens een historische beschrijving van de kapel gaat de geschiedenis en de oudste vermelding ervan terug tot in de 15de eeuw. In het beschermingsdossier gaat men uit van een 17de-eeuwse constructie. In de jaren 1950 werd rondom de 17de-eeuwse kapel een nieuwe buitenmuur gemetst. Het interieur bleef nagenoeg onaangeroerd.

Ook al wijzigde het baksteenparament en dus het uitzicht van de kapel toch vond men het in 1976 voldoende om de kapel te beschermen. Vandaag wordt echter dat niet-originele uitzicht als een van de argumenten aangehaald voor de opheffing van de bescherming. Zowel aan binnen- als buitenzijde heeft de kapel nog het uitzicht zoals het was op het ogenblik van de bescherming.

Behandeling van het advies

De snelle screening van het beschermde bestand had als doel die beschermingen te detecteren die vandaag niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau voldoen. Hoewel de erfgoedwaarden van de kapel sinds het ogenblik van bescherming nagenoeg ongewijzigd zijn, zijn zij vandaag, op basis van een toetsing aan de hedendaagse selectiecriteria zoals opgenomen in het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit, ontoereikend voor een bescherming op Vlaams niveau.

In het opheffingsdossier is onvoldoende aangetoond dat de culturele waarden niet behouden zijn. De kapel van Broekhoven is nog steeds herkenbaar als kleine betreedbare kapel vanwege het volume en de behouden functie, en dit ondanks het aangepaste gevelparament. De kapel is minstens een keer per jaar toegankelijk.

De kapel van Broekhoven maakt deel uit van een volkskundig gebruik om een processie te houden langs drie kapellen. De andere twee kapellen zijn de Sint-Janskapel in Heusden, die

momenteel met steun van de provincie Limburg gerestaureerd wordt, en de Sint-Jacobskapel in Eversel, die afgebroken werd in 1940. Dit volkskundig gebruik verhoogt de culturele waarde en de contextwaarde van de kapel. Bovendien worden deze drie kapellen ook al op de Ferrariskaart aangeduid, dit illustreert dat hun historisch belang groot is.

Behandeling van het advies

De bescherming als cultuurhistorisch landschap wordt opgeheven omwille van het 'algemeen belang' (Art. 6.1.2., 3°) en niet omdat de erfgoedwaarden onherstelbaar aangetast of verloren zijn gegaan (Art. 6.2.1., 1°). Het inhoudelijk dossier erkent dan ook dat er nog erfgoedwaarden (historische, architecturale en culturele) aanwezig zijn (hoofdstuk 3.1. 'Evaluatie van de opheffing van de bescherming'). Ondanks de nog aanwezige architecturale, historische en culturele/volkskundige waarde is de kapel door zijn sterk gewijzigde toestand geen representatief, herkenbaar of zeldzaam voorbeeld van een betreedbare kapel die in kern teruggaat tot de 17de eeuw. Deze erfgoedwaarden zijn vandaag onvoldoende om een bescherming op Vlaams niveau te motiveren.

De vermelde beelden die niet meer aanwezig zijn, zijn verplaatst, niet verdwenen. De beelden zijn nog gekend en hun verblijfplaats ook, het kan een oplossing zijn om de originele beelden terug op hun oorspronkelijk locatie terug te plaatsen, om op die manier de culturele waarde van de kapel te versterken.

Behandeling van het advies

Het inhoudelijk dossier beschrijft de verplaatsing en de huidige locatie van de heiligenbeelden in hoofdstuk '2.2. Historiek van het beschermde goed'. De verplaatsing van de beelden tast de culturele waarde van het ensemble aan, maar is geen doorslaggevend argument voor de opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap. Het interieur en eventuele waardevolle roerende goederen zijn niet gevat door de bescherming als cultuurhistorisch landschap.

Het onderzoek naar de zeldzaamheid van de kapel werd oppervlakkig gevoerd. Betreedbare kapellen is een duidelijk afgebakende typologie. Er is geen waardebeoordeling op maat van de betreffende kapel, er wordt slechts vaag en algemeen vergeleken met andere kapellen. Er wordt gesteld dat de kapel niet zeldzaam is op vlak van de architecturale waarde. De culturele waarde, die op basis van geschreven bronnen terug gaat tot de 15de eeuw is echter wel zeldzaam te noemen.

Behandeling van het advies

De snelle screening van het beschermde bestand had als doel die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau voldoen. Het onderzoek omvatte geen uitgebreide studie per thema of typologie. Waar er nog resterende erfgoedwaarden zijn, wordt door de evaluatie aan de hand van de criteria in het inhoudelijk dossier (3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming) en in het ministerieel besluit steeds aangetoond dat de opheffing van de bescherming evident is en er door de opheffing geen hiaat in het beschermde bestand ontstaat. Aangezien het een actuele evaluatie op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden is, hanteert het agentschap steeds de huidige selectiecriteria zoals omschreven in het Onroerenderfgoedbesluit en de huidige erfgoedwaarden zoals omschreven in het Onroerenderfgoeddecreet.

Zoals beschreven in hoofdstuk '3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming' creëert de opheffing van de bescherming van de kapel van Broekhoven geen hiaat in het beschermd bestand van betreedbare kapellen in Vlaanderen, niet vanuit architecturaal en niet vanuit cultureel opzicht. Ondanks de nog aanwezige culturele waarde is het pand geen representatief voorbeeld meer wegens de sterk gewijzigde

toestand. Deze erfgoedwaarden zijn vandaag onvoldoende om een bescherming op Vlaams niveau te motiveren.

2.1.2. Bezwaar 2 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek

De Stad Beringen gaat niet akkoord met de voorlopige opheffing als cultuurhistorisch landschap van de kapel van Broekhoven en formuleert volgende motivatie:

Herkenbaarheid en ensemblewaarde: het 20ste-eeuwse parament voor de kapel was ook al aanwezig toen de kapel beschermd werd in 1976. Het onderliggend (oorspronkelijk) parament werd nooit in kaart gebracht. Bovendien is het niet geweten in hoeverre er in het interieur van de kapel nog originele 17de-eeuwse elementen (bv. schilderijen) aanwezig zijn die bijdragen tot de herkenbaarheid van een 17de-eeuwse kapel.

Behandeling van het advies

De kapel van Broekhoven is in zijn huidige vorm een verstoord geheel. De nog aanwezige erfgoedwaarden zijn vandaag onvoldoende om een bescherming op Vlaams niveau te motiveren. Bijkomend onderzoek naar het oorspronkelijk parament en eventuele bewaarde 17de-eeuwse interieurelementen doen geen afbreuk aan deze vaststelling.

Er werd niet onderzocht om de oorspronkelijke 15de- en 17de-eeuwse beelden (reeds voor de bescherming van de kapel in 1976 verplaatst naar de Sint-Pietersbandenkerk in Beringen) terug te plaatsen in de kapel en zo de herkenbaarheid van een 17de-eeuwse kapel te vergroten.

Behandeling van het advies

Het terugplaatsen van de beelden komt de culturele waarde van de kapel ten goede. Maar zelfs indien deze beelden teruggeplaatst worden, blijft o.m. de herkenbaarheid als 17de-eeuwse kapel zwaar aangetast door de gewijzigde toestand (o.a. vernieuwd gevelparement). Bovendien zijn door het huidige beschermde statuut als cultuurhistorisch landschap het interieur en de eventuele aanwezige roerende goederen niet gevat in de bescherming.

Bijkomend bouwhistorisch onderzoek is aangewezen en kan mogelijk aantonen dat de herkenbaarheid van een 17de-eeuwse kapel nog aanwezig is in het exterieur en het interieur van de kapel en zo mogelijk wel een relevante aanvulling kan zijn binnen de typologie van kleine betreedbare kapellen in Vlaanderen.

Behandeling van het advies

Bijkomend onderzoek kan inderdaad nog mogelijke oorspronkelijke restanten in het interieur van de kapel aan het licht brengen. Deze inzichten hebben echter weinig tot geen invloed op de toetsing van het beschermde goed aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden. Door de verbouwing in de jaren 1950 is de relatie interieur/exterieur echter zwaar verstoord wat het ensemble zodanig aantast dat een bescherming op Vlaams niveau niet langer verantwoord is.

Culturele waarde: de kapel heeft nog steeds haar functie als betreedbare kapel en wordt nog jaarlijks opengesteld voor het publiek. De kapel verkeert ook in een goede bouwfysische toestand.

Behandeling van het advies

Ondanks de nog aanwezige culturele waarde is het pand geen representatief voorbeeld meer wegens de sterk gewijzigde toestand. Deze erfgoedwaarden zijn vandaag onvoldoende om een bescherming op Vlaams niveau te motiveren.

De kapel bevindt zich vandaag inderdaad in een goede bouwfysische toestand, maar de opheffing van de bescherming is niet gemotiveerd vanuit de bouwfysische toestand van de kapel. De motivatie berust op de gewijzigde inzichten inzake erfgoedwaarden en criteria waaraan beschermde monument op Vlaams niveau vandaag moeten voldoen.

2.1.3. Bezwaar 3 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek

De Kerkfabriek Sint-Pieter-Banden brengt bezwaar in tegen de voorgestelde opheffing van de kapel van Broekhoven in Beringen.

De bezwaarindiener kan zich niet vinden in de redenen die zijn aangehaald voor het opheffen van de bescherming als cultuurhistorisch landschap en is van mening dat de kapel nog steeds van grote waarde is en behouden moet blijven. De bezwaarindiener vermoedt dat het agentschap Onroerend Erfgoed niet volledig op de hoogte is van de geschiedenis.

Het gevelparement van de kapel van Broekhoven dateert van de jaren 1950, waardoor de kapel in haar exterieur weinig herkenbaar is als een 17de-eeuwse kapel. Het plaatsen van de gevelsteen was een noodoplossing ter bescherming van de kapel. Er is altijd gehoopt de kapel in haar oorspronkelijke staat te herstellen, waarvoor financiële middelen nodig zijn. Na verwijdering van de gevelsteen om alles in de oorspronkelijke staat te herstellen, moet aansluitend de restauratie kunnen starten als er een goedkeuring van subsidies door Erfgoed Vlaanderen. Deze eeuwenoude kapel moet worden gekoesterd en beschermd voor de volgende generaties.

Behandeling van het advies

Zoals in het inhoudelijk dossier aangeduid, heeft de kapel inderdaad nog een historische, architecturale en culturele/volkskundige waarde. De materiële veruitwendiging van deze erfgoedwaarden is echter onvoldoende om een bescherming op Vlaams niveau nog langer te verantwoorden.

De kapel werd in 1976 beschermd als cultuurhistorisch landschap met als doel haar te vrijwaren voor sloop naar aanleiding van infrastructuurwerken. Sinds de bescherming in 1976 zijn er volgens het beheersarchief (Onroerend Erfgoed) echter geen beheersinitiatieven voor de restauratie genomen.

Verder willen wij benadrukken dat hoewel de kapel misschien niet zeldzaam is binnen de typologie van kleine betreedbare kapellen in Vlaanderen, het nog steeds een belangrijk onderdeel is van het historisch erfgoed van de regio Beringen en daarmee de moeite waard is om te behouden. De architecturale en historische waarde van de kapel zijn van belang, evenals de culturele waarde vanwege haar functie en openstelling voor het publiek.

Behandeling van het advies

De opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap sluit het behoud en de instandhouding van de erfgoedwaarden niet uit. De kapel van Broekhoven heeft historische en culturele waarde en is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. De vaststelling als bouwkundig erfgoed biedt de lokale vergunningverlener handvaten om de erfgoedwaarden in stand te houden en een lokaal onroerend erfgoedbeleid uit te werken. Om als erfgoedwaarde een bescherming te motiveren, moet een waarde echter van algemeen belang zijn. Uiteraard kan de culturele en historische waarde voor het lokale bestuur een reden zijn om erfgoedwaarde aan de kapel te hechten, maar voor een bescherming op het niveau van Vlaanderen is die ontoereikend.

Om een deskundige beslissing te nemen, nodigen wij u graag uit de binnenzijde van de kapel te inspecteren en te helpen onderzoeken hoe de kapel gerestaureerd kan worden.

Hoewel er andere vergelijkbare kapellen zijn die hoger scoren op bepaalde erfgoedcriteria, betekent dat niet dat de kapel van Broekhoven niet ook van waarde is. Elk stuk erfgoed heeft zijn eigen unieke geschiedenis en betekenis en verdient het om beschermd te worden.

Tot slot willen wij benadrukken dat hoewel de omgeving van de kapel is veranderd door nieuwe woonwijken en gewijzigd wegenpatroon, dit niet betekent dat de kapel niet meer van historische waarde is. De veranderingen in de omgeving maken juist de geschiedenis van de kapel en haar relatie tot de omgeving interessant om te behouden.

Behandeling van het advies

Voor het onderzoek in functie van de snelle screening werd een plaatsbezoek georganiseerd op 23 november 2022. Hierbij werd vastgesteld dat de kapel van Broekhoven in zijn huidige vorm een verstoord geheel is. Ze is niet herkenbaar als een 17de-eeuwse betreedbare kapel, de context en oorspronkelijke omgevingsaanleg zijn volledig verloren gegaan en het ensemble interieur/exterieur is door de verbouwingen van de jaren 1950 zwaar aangetast. De bescherming van deze kapel vult ook geen hiaat in binnen het beschermd bestand van Vlaanderen. Ze voldoet bijgevolg niet aan het selectie criterium zeldzaamheid. De kapel heeft historische en volkskundige/culturele erfgoedwaarden, maar de erfgoedwaarden van de kapel zijn op basis van de hedendaagse selectiecriteria onvoldoende om in aanmerking te komen voor een bescherming als monument.

Het criterium 'context' heeft betrekking op de omgeving van het beschermde goed (i.e. buiten de beschermingsperimeter). De context van de kapel is wel degelijk ingrijpend gewijzigd door verkaveling en bebouwing. Ondanks deze sterk gewijzigde context heeft de kapel vandaag nog steeds erfgoedwaarde (architecturaal, historisch, cultureel). Op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden en selectiecriteria zijn deze erfgoedwaarden echter onvoldoende voor een bescherming op Vlaams niveau.

2.1.4. Bezwaar 4 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek

De werkgroep Erfgoed Beringen wenst bezwaar in te dienen tegen de opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap van de kapel van Broekhoven.

De locatie van de kapel is één van de oudste bekende, zo niet de oudste locatie met kapel bekend in de stad Beringen. Dit is van grote betekenis voor de lokale geschiedenis.

Behandeling van het advies

De erfgoedwaarden van de kapel zijn inderdaad op lokaal vlak nog van belang zijn. De opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap sluit het behoud en de instandhouding van de erfgoedwaarden niet uit. De kapel van Broekhoven heeft historische en culturele waarde en is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. De vaststelling als bouwkundig erfgoed biedt de lokale vergunningverlener handvaten om de erfgoedwaarden in stand te houden en een lokaal onroerend erfgoedbeleid uit te werken. De vergunningverlenende overheid moet haar beslissing over de sloop van een onroerend goed uit de vastgestelde lijst motiveren en in de beslissing aangeven hoe ze de erfgoedwaarden in acht heeft genomen. Om als erfgoedwaarde een bescherming te motiveren, moet een waarde echter van algemeen belang zijn. De behouden architecturale, historische en culturele waarden van de kapel zijn echter ontoereikend voor een bescherming op Vlaams niveau.

Het verlies van de authentieke architecturale afwerking is niet bewezen, deze is alleen momenteel niet zichtbaar aan de buitenzijde. De binnenzijde van de kapel is nog wel origineel. Dit is een reden tot verder deskundig onderzoek.

Behandeling van het advies

Bijkomend onderzoek kan inderdaad nog mogelijke oorspronkelijke restanten in het interieur van de kapel aan het licht brengen. Deze inzichten hebben echter weinig tot geen invloed op de toetsing van het beschermde goed aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden. Door de verbouwing in de jaren 1950 is de relatie interieur/exterieur zwaar verstoord wat het ensemble zodanig aantast dat een bescherming op Vlaams niveau niet langer verantwoord is. Het interieur en eventuele waardevolle roerende goederen zijn bovendien niet gevat door de bescherming als cultuurhistorisch landschap. De kapel van Broekhoven is in zijn huidige vorm een verstoord geheel. Uit de evaluatie van de erfgoedwaarden blijkt dat de bescherming niet meer voldoet aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau. Bijkomend onderzoek naar het oorspronkelijk parement en eventuele bewaarde 17de-eeuwse interieurelementen doen geen afbreuk aan deze vaststelling.

De kapel is van belang voor de lokale bevolking, o.a. door het feit dat de kapel regelmatig wordt opengesteld.

Behandeling van het advies

De behouden architecturale, culturele en historische waarde zijn voornamelijk van lokaal belang, maar zijn ontoereikend voor een bescherming op Vlaams niveau. De kapel is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. De vaststelling als bouwkundig erfgoed biedt de lokale vergunningverlener handvaten om de erfgoedwaarden in stand te houden en een lokaal onroerend erfgoedbeleid uit te werken.

De verbouwing van de jaren 1950 en de afwezigheid van de kapelboom waren destijds geen argument om de bescherming in 1976 uit te vaardigen. Dan kan het ook nu geen argument zijn voor opheffing van de bescherming.

Behandeling van het advies

De kapel behoudt inderdaad nog grotendeels de erfgoedwaarden waarvoor het werd beschermd. De rechtsgrond voor deze opheffing is echter niet dat de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan maar wel het algemeen belang (meer bepaald een wijzigende context waarin die erfgoedwaarden vandaag niet langer beschouwd worden als toereikend om de bescherming te verantwoorden). Op basis van de huidige selectiecriteria zijn de behouden erfgoedwaarden onvoldoende voor een bescherming op Vlaams niveau.

De huidige bebouwing rond de kapel vermindert volgens de bezwaarindiener niet de historische waarde van de kapel en haar omgeving.

Behandeling van het advies

Context heeft betrekking op de omgeving buiten de afbakening van de bescherming. De context van de kapel is wel degelijk ingrijpend gewijzigd door verkaveling en bebouwing. De motivering voor deze opheffing is echter niet dat er geen historische waarde omwille van een gewijzigde context meer aanwezig is, maar wel dat dit goed op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden en selectiecriteria onvoldoende erfgoedwaarde heeft voor een bescherming op Vlaams niveau.

Naar aanleiding van een bezoek door een afgevaardigde van het agentschap Onroerend Erfgoed werd aangegeven dat het wenselijk is om verder onderzoek te doen naar de oorspronkelijke

historische kern met muren en dak, die zich achter de huidige ommuring en dak bevinden. De bezwaarindiener vraagt dan ook bijkomend deskundig onderzoek vooraleer een definitieve beslissing inzake opheffing van de bescherming te nemen.

Behandeling van het advies

Bij de evaluatie van het beschermde bestand werd in sommige gevallen vastgesteld dat het beschermde goed beter onder een ander statuut beschermd werd om de erfgoedwaarden beter te kunnen vrijwaren. In die gevallen gaat de opheffing van de bescherming gepaard met een nieuwe bescherming.

Voor het onderzoek naar de erfgoedwaarden in functie van de snelle screening werd een plaatsbezoek georganiseerd op 23 november 2023. Hierbij werd vastgesteld dat de kapel van Broekhoven in zijn huidige vorm een verstoord geheel is. Ze is niet herkenbaar als een 17de-eeuwse betreedbare kapel, de context en oorspronkelijke omgevingsaanleg zijn volledig verloren gegaan en het ensemble interieur/exterieur is door de verbouwingen van de jaren 1950 zwaar aangetast.

Bijkomend onderzoek kan inderdaad nog mogelijke oorspronkelijke restanten in het interieur van de kapel aan het licht brengen. Deze inzichten hebben echter weinig tot geen invloed op de toetsing van het beschermde goed aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden. Door de verbouwing in de jaren 1950 is de relatie interieur/exterieur echter zwaar verstoord wat het ensemble zodanig aantast dat een bescherming op Vlaams niveau niet langer verantwoord is. Het interieur en eventuele waardevolle roerende goederen zijn niet gevat door de bescherming als cultuurhistorisch landschap.

Ten slotte sluit de bezwaarindiener zich aan bij de bemerkingen van de VCOE inzake de aanpak en aanleiding van de opmaak van dit opheffingsdossier.

2.1.5. Bezwaar 5 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek

KIOSK Heemkunde Beringen-Paal brengt bezwaar in tegen de voorgestelde opheffing van de kapel van Broekhoven in Beringen.

Beringen draagt stadsrechten sinds de 13de eeuw (1211/1239). Daarbij werd de historische stadskern omwijd ter bescherming van de burgers. Rondom de stad bevonden zich enkele 'motten', waarvan de meeste als omgrachte hoeven kunnen beschouwd worden. Enkel ervan vormden de zetel van een laathof. Zo ook Broekhoven, gelegen in de nabijheid van deze kapel. Reden wellicht waarom de kapel in het dossier 'Kapel van Broekhoven' genoemd werd.

Meestal wordt bij de vermelding van het goed van Broekhoven uitgegaan dat dit goed pas uit de 16de eeuw stamt. Zekerheid over deze periode hebben we alleszins door een bewaard cijnsboek van Broekhoven uit 1583 in het rijksarchief te Hasselt. Maar dat cijnshof moet van eerdere datum zijn omdat in de aanhef in het cijnsboek melding wordt gemaakt van '*sijn nieuwe regenoten*'. De (lokale) heer die rechten over het goed bezat, verkreeg de toenaam 'van broeckhoven': *claes vanden broeckhoven (1439); joncker claes sone vanden broeethoven en sinen nacomelinghen (1440); joncker jan van merlemont alias vande broeckhove (1478)*.

Het is ons niet bekend of de kapel zelf uit de 17de eeuw stamt, zoals aangehaald in het dossier. Feit is dat er zeker al veel eerder een kapel stond. De oudste bronnen van deze kapel gaan zeker terug tot in de 15de eeuw. In de Beringse archieven staan o.m. de volgende verwijzingen: *aen gheenens dijck bij onser vrouwen capelle al daer men te hasselt wert rijt; eene hof gheleghen bij onser vrouwen huusken op smeets inde; een hijsken aende capelle, twee halster lants daer aen op het smets eijnde*.

Vroeger was de huidige Everselstraat de weg naar Hasselt (*de hasseltse voort*). De kapel stond dus midden in de weg, op de splitsing met de Broekhovenstraat. Deze kapel stond dus precies op de huidige locatie, zoals ze trouwens ook ingetekend staat in het Kaartenboek van Averbode.

De oudste naamgeving verwijst mogelijk naar de bezittingen van een vrouwengilde, waarnaar een oorkonde uit Herckenrode uit 1349 verwijst. Maar de oude naam *vrouwengilde* roept heel wat vragen op. Vermits vrouwen toen uitgesloten waren van het gebruik van wapens, was het alvast geen schuttersgilde. Een ambachtsgilde was het vrijwel zeker ook niet. In enkele steden werden weliswaar door begijnen vrouwengilden opgericht om een stiel of ambacht uit te kunnen oefenen, maar daarvan is niets bekend in Beringen.

De naam 'vrouw' werd in die periode bijna uitsluitend gegeven aan dames uit de hogere klasse. Mogelijk was er een verband met Beringse jonkvrouwen en werd deze gilde op initiatief van een edeldame opgericht. Op het einde van de middeleeuwen bezaten immers meerdere jonkvrouwen goederen in Beringen. Zo o.m. *joncvrouwen mechtelden van boect, jonckfrou aleyt van curingen en joncfrou aleijt vande rivijeren*. In deze oorkonde is er sprake van jonkvrouw Marie en het is bekend dat tijdens de middeleeuwen in het Duitse Rijk adellijke broederschappen werden opgericht. Behalve de jonkvrouw werd ook de eerbare Willem van Meynartshoven vermeld, de erfzoon die op het goed geboren werd. Eind 15de eeuw dook de naam *onsse Lieve vrouwen(gilde)* op: *die mombaers onser lieve vrouwen*. Was er een andere gilde opgericht? Of ging men vanaf dan meer aandacht besteden aan de verering van Maria? Wellicht ging het om het laatste. Het is immers opvallend dat op het einde van de middeleeuwen in Beringen meerdere gelijkaardige naamsveranderingen plaatsvonden.

In de 16de eeuw was de naam *gilde* vervangen door *die bruederschap van onsser L vrouwe*. Na 1639 werd het broederschap van O.L. Vrouwe ook niet meer vermeld. Werd het opgedoekt of veranderde het (weer) van naam? Wellicht was dit laatste het geval. In het cijnsboek van de grondheren van Beringen werd toen genoteerd: *den roosencrans van beringhen voor onser lieuen vrouwen gulde tot beringhen vande boeschaerts guederen*. Dit wijst er op dat de goederen van de gilde waren overgedragen aan 'den roosencrans'. In 1639, op de eerste zondag van oktober, was het (Aarts)Broederschap van de Rozenkrans in Beringen ingesteld door Hubertus van Crieckinge, pater in het predikherenklooster van Leuven.

Enkele herinneringen over dit broederschap bleven bewaard. Zo is er het vaandel van het Broederschap waarop O.L. Vrouw met het kindje Jezus staat afgebeeld, met een paternoster of rozenkrans in de hand. Zo is er het O.L. Vrouwenaltaar in de kerk, dat dankzij de inkomsten uit giften, opbrengsten van huren en renten, schenkingen bij overlijdens... in 1663 heropgebouwd kon worden.

Ook de naam van de kapel wijzigde intussen. De naam *onze L. Vrouwenkapel* werd sporadisch nog wel gebruikt, maar meestal toch 'kapel op het Smeetseinde' of kortweg 'Smeetskapelleke'. Het kapelletje kreeg ook veel aandacht. Zo werd in 1689 Petrus Wendelen, een van de belangrijkste burgers van de stad, aangesteld als kapelmeester om pastoor en landdeken Adrianus Wustenraedt bij te staan bij het beheer van de kapel: *Petrus wendelen als kapelmeester van onse lieuwe vrouwen op t smeetseijnde*.

Als dusdanig heeft deze kapel een zeer belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van de stad Beringen. Daarenboven vormt deze kapel de laatste herinnering aan het stedelijk weefsel en aan de oude nederzettingsstructuur van Beringen. Het zou dan ook niet te rechtvaardigen zijn dat deze kapel geen wettelijke bescherming meer zou hebben.

Behandeling van het advies

De kapel van Broekhoven heeft nog architecturale, historische en culturele waarde. De beschreven rijke historiek motiveert deze historische waarde. De resterende authentieke materiële elementen van de kapel zijn echter te gering behouden en

onvoldoende herkenbaar om voldoende representatief te zijn voor deze geschiedenis. Op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden en selectiecriteria is de behouden erfgoedwaarde bijgevolg onvoldoende voor een bescherming op Vlaams niveau.

De Heemkring KIOSK en buurtbewoners maken ons zorgen over de deklassering en toekomst van deze kapel, ondanks de positieve bijdragen op de website van de Stad over "kunstkapellen".

Behandeling van het advies

De erfgoedwaarden van de kapel zijn inderdaad op lokaal vlak nog van belang zijn. De opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap sluit het behoud en de instandhouding van de erfgoedwaarden niet uit. De kapel van Broekhoven heeft historische en culturele waarde en is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. De vaststelling als bouwkundig erfgoed biedt de lokale vergunningverlener handvaten om de erfgoedwaarden in stand te houden en een lokaal onroerend erfgoedbeleid uit te werken. De vergunningverlenende overheid moet haar beslissing over de sloop van een onroerend goed uit de vastgestelde lijst motiveren en in de beslissing aangeven hoe ze de erfgoedwaarden in acht heeft genomen.

2.2. Tweede openbaar onderzoek

Het is voor de opheffing van een bescherming als cultuurhistorisch landschap noodzakelijk om de aankondiging van het openbaar onderzoek aan te kondigen in drie dagbladen. Dit gebeurde tijdens de organisatie van het openbaar onderzoek van de opheffing van de bescherming van de kapel van Broekhoven niet. Daarom diende het openbaar onderzoek van de opheffing van de kapel van Broekhoven opnieuw georganiseerd te worden.

De Stad Beringen organiseerde het tweede openbaar onderzoek van 5 augustus 2024 tot en met 3 september 2024. Tijdens het onderzoek organiseerde de gemeente geen hoorzitting. Het proces-verbaal maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Tijdens het tweede openbaar onderzoek werden geen nieuwe bezwaren ingediend.

Geen enkele zakelijkrechthouder beriep zich op het hoorrecht en vroeg gehoord te worden door het agentschap.

2.3. Conclusie

De opmerkingen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige opheffing en voorafgaand aan de definitieve opheffing hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier of het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit werden aangepast na de voorlopige opheffing.